

ZPRÁVA O NÁLEZU VRANCE JEDLOVÉHO *HUPERZIA SELAGO* V EVROPSKY VÝZNAMNÉ LOKALITĚ ZADNÍ MACHOVÁ U RAŠOVIC

Locality of species *Huperzia selago* in Sites of Community
Importance (SCI) Zadní Machová near Rašovice

Jan DOLEŽAL

Dukelská 221, Týniště nad Orlicí, PSČ 517 21, tel.: 602 779 389,
e-mail: kaktusy.dolezal@seznam.cz

Vranec jedlový (*Huperzia selago* (L.) Schrank et C. F. P. Martius) patří podle černého a červeného seznamu cévnatých rostlin České republiky (PROCHÁZKA et al. 2001) k ohroženým druhům naší květeny (C3), ve stejné kategorii je chráněn i podle zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny (ve znění pozdějších předpisů).

Druh je znám svým výskytem především z vlhkých humózních smrkových lesů vyšších poloh, ze zpevněných kamenných sutí a ze subalpínských luk především na kyselém geologickém podkladu. Izolovaně se vyskytuje v nižších polohách v inverzních vlhkých a stinných roklích. KUBÁT (1988) jeho rozšíření charakterizuje následovně: „Hlavní výskyt v montánním až subalpínském stupni, vzácně v submontánním a suprakolinním, výjimečně v kolinním (min.: Polomové hory, Dolní Žleb, ca 230–250 m.)“. Dle herbářových položek z Východočeského muzea Pardubice, je jednou z nejvyšších poloh výskytu druhu severní svah Studniční hory v Krkonoších ve výšce 1520 m n. m (Leg. Málková, 1979).

Huperzia selago jsem objevil 3.2.2008 v lokalitě Zadní Machová 0,5 km severně od Rašovic, 3 km východně od Týniště nad Orlicí ve východní části lesa v mapovém čtverci 5862b. Přibližné souřadnice výskytu rostliny jsou 50°9'40.37"N západní šířky, 16°7'12.53"E východní délky (zaměřeno dle mapového serveru www.mapy.cz). Roste zde v podmačeném lese na sušším stanovišti, s vysokým zastoupením javoru kleny (*Acer pseudoplatanus*) a jasanu ztepilého (*Fraxinus excelsior*). V okolí se vyskytuje také smrk obecný (*Picea abies*). V těsné blízkosti vrance jedlového rostou charakteristické rostliny pro stinné humózní smíšené a listnaté lesy jako např. jaterník podléška (*Hepatica nobilis*), bažanka vytrvalá (*Mercurialis perennis*), hrachor jarní (*Lathyrus vernus*) a žindava evropská (*Sanicula europea*). Na lokalitě byla objevena pouze jedna rostlina. Lze předpokládat výskyt dalších rostlin, avšak jejich nalezení ztěžuje zapojená vegetace.

Evropsky významná lokalita – navrhovaná Přírodní památka Zadní Machová (od roku 1954 státní přírodní rezervace, pak pouze evidovaná lokalita ochrany přírody, významný krajinný prvek) se nachází ve fytogeografickém okrese Dolní Poorličí (61), podokresu Křivina (61a). Předmětem ochrany je zde střešníček pantoflíček (*Cypripedium calceolus*). Jedná se o velmi bohatou lokalitu s životaschopnou populací této vstavačovitě rostliny. Nadmořská výška se pohybuje okolo 280 m n. m. Její rozloha činí 15,0387 hektarů. V Zadní Machové bylo v průběhu floristického výzkumu nalezeno okolo padesáti zvláště chráněných nebo ohrožených druhů cévnatých rostlin, ale vranec jedlový je pro lokalitu doložen nově.

KAPLAN (1995) uvádí, že jádro lokality Zadní Machová zaujímal do smýcení roku 1986 asi stodvacetiletý smrkový porost nevhodné provenience. Bohužel po jeho vymýcení byl opět nahrazen smrkem a z části také duby a olšemi. Je možné, že vranec jedlový se dříve vyskytoval v tomto smrkovém porostu a dnes v převážně listnatém lese stále roste.

Nález *Huperzia selago* v této lokalitě je velmi zajímavý, neboť, jak je již uvedeno výše, je výskyt druhu udáván především z pohraničních hor, ve vnitrozemí v nižších polohách se vyskytuje velmi vzácně. Z dostupných informací o jeho rozšíření na území České republiky vyplývá, že se jedná o jednu z nejnižše položených lokalit výskytu tohoto druhu.

SOJÁK et al. (1983) uvádějí, že ve vnitrozemí Čech byl druh nalezen v Brdech a dosti vzácně na sever od linie České středohoří – Kokořín – Sobotka – Týniště nad Orlicí. V nižších polohách širšího regionu Orlických hor a Podorlicka roste vranec mimořádně vzácně, a to vesměs ve velkých lesních komplexech, stinných a vlhkých soutěskách pís-kovcových měst nebo hluboce zaříznutých údolích řek (PROCHÁZKA 1980).

Ve třicátých letech minulého století o zdejším výskytu vrance podal souhrnné informace HROBAŘ (1931): „Sestupuje do podhůří i nížin: Kunvald (Lesy v Rokytenkách, Bílek), Merklovice (řídce), Týniště a Albrechtice (v hlubokém lese u tzv. „Stříbrného potůčku“ ROHLENA).“ Poslední sběr se vztahuje k historickému výskytu v lese „U Myslivny“ u Nové Vsi, ve stinném a chladném údolí Stříbrného potoka, kde Rohlena tento druh pozoroval. Přibližná nadmořská výška této lokality je 265 metrů a vyskytuje se ve fytochorionu Chvojenecká plošina (61c). Lokalita Týniště je s největší pravděpodobností totožná s lokalitou Albrechtice. HADAČ et HADAČ (1948) uvádějí: „Podle ústního sdělení Rohlenova se vztahují údaje „Týniště“ na Albrechtice, kde Rohlena bydlil“. V herbáři Východočeského muzea v Pardubicích je položkou doložen také nález *Huperzia selago* z Přírodního parku Les Včelný u Rychnova nad Kněžnou (Leg. Košťál, 1890). Nadmořská výška se zde pohybuje od 320 do 450 metrů. Jedná se o jediný nález z fytochorionu Orlické opuky (60). Naposledy druh nalezla FALTYSOVÁ (1980) na hradním kopci Litice (5964a). Tato lokalita je v nadmořské výšce přibližně 410 metrů a zapadá do fytochorionu Žambersko (63a).

Za zmínku stojí fakt, že v rozsáhlých lesních komplexech širšího Podorlicka byly evidovány nejnižše položené lokality dalších plavuní v celé České republice. Nejnižše položená lokalita plavuníku Isslerova (*Diphasiastrum issleri*) byla objevena ve fytochorionu Chvojenecká plošina (61c) u Vysokého Chvojna v nadmořské výšce asi 300 metrů. Od roku 1929 tu nebyl výskyt druhu potvrzen. Plavuník cypřiškovitý (*Diphasiastrum tristachyum*) byl objeven u Bolehoště v Bolehošťských borech, které jsou součástí Týnišťské obory, v nadmořské výšce asi 400 metrů. Jednalo se o největší a zároveň nejnižše položenou lokalitu druhu v České republice (KUBÁT 1974). Posledním nalezeným druhem v Podorliči je plavuň pučivá (*Lycopodium annotinum*), která byla objevena ve dvacátých letech minulého století v lesích u Albrechtic nad Orlicí (ROHLENA 1923). Zdejší lokalita je nejnižší ve východních Čechách. Nově byla plavuň pučivá objevena autorem článku ve fytochorionu Křivina (61a) na vrchu Malý Chlum u Rašovic v nadmořské výšce přibližně 330 metrů.

Nález nové lokality vrance jedlového na netypickém stanovišti (humózní převážně listnatý les na bazickém podkladu, který tvoří slínovce středního turonu) si zaslouží zveřejnění, aby nežůstal pouze součástí soukromých botanických záznamů.

Summary

Endangered species *Huperzia selago* was found 3.2.2008 in Sites of Community Importance (SCI) Zadní Machová near Rašovice (0,5 km in the north of the Rašovice village, 3 km east of the town Týniště nad Orlicí). There was found one plant.

Literatura

- FALTYSOVÁ, H., 1980: Přírodní památka Hradní kopec Litice. Ms. [Inventarizační průzkum, depon. in: AOPK ČR Pardubice].
- HADAČ, J. et HADAČ, E., 1948: Květena Pardubicka. 229 p., *Přírodovědecký klub Pardubice*.
- HROBÁŘ, F., 1931: Květena Kostelecka a Rychnovska. *Hradec Králové*. 128 s.
- KAPLAN, Z., 1995: Závěrečná zpráva z botanického inventarizačního průzkumu významného krajinného prvku Zadní Machová. Ms., 14 s. [Depon. in: OŽP MÚ Kostelec n. Orl.]
- KUBÁT, K. [ed.], 2002: Klíč ke květeně České republiky. Vyd. 1. *Academia, Praha*, 227 s. ISBN 80-200-0836-5.
- KUBÁT, K., 1988: Huperzia. In HEJNÝ, S. et SLAVÍK, B.: *Květena České republiky 1. Academia, Praha, 190–192.*
- KUBÁT, K., 1974: *Diphasium issleri* (Rouy) Holub a *D. tristachyum* (Pursh) Rothm. v Čechách a na Moravě. – *Preslia, Praha*, 46/4: 310–318.
- PROCHÁZKA, F., 1980: Současné změny východočeské flóry a poznámky k rozšíření chráněných druhů rostlin. *KMVČ Hradec Králové*, 134 s.
- PROCHÁZKA, F. [ed.], 2001: Černý a červený seznam cévnatých rostlin České republiky (stav v roce 2000). *Příroda, Praha*, 18: 1–166.
- SOJÁK, J. et al., 1983: Rostliny našich hor. 431 p., *SPN Praha*, 52–53.

+ foto v barevné příloze

Došlo: 8.3.2010

